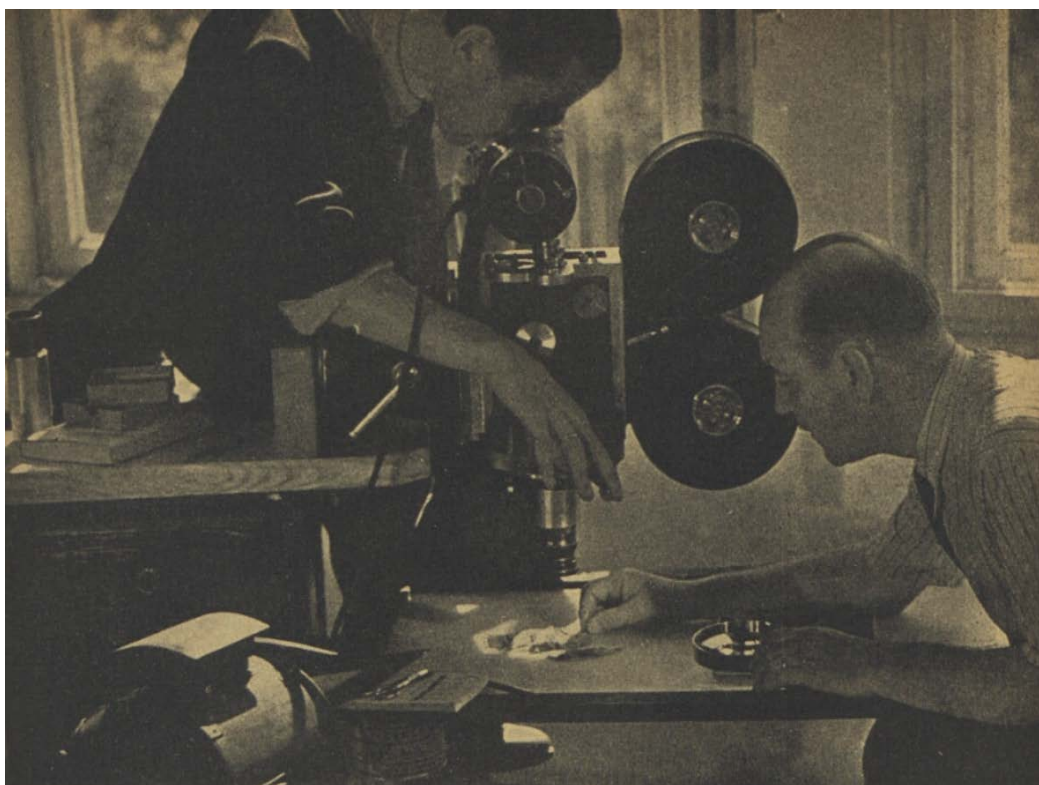

Jaroslav Novotný

Filmový učitel národa a jeho úloha v nejistých časech

Jaroslav Novotný s kameramanem Josefem Mičkem při natáčení školního filmu Bourec morušový.

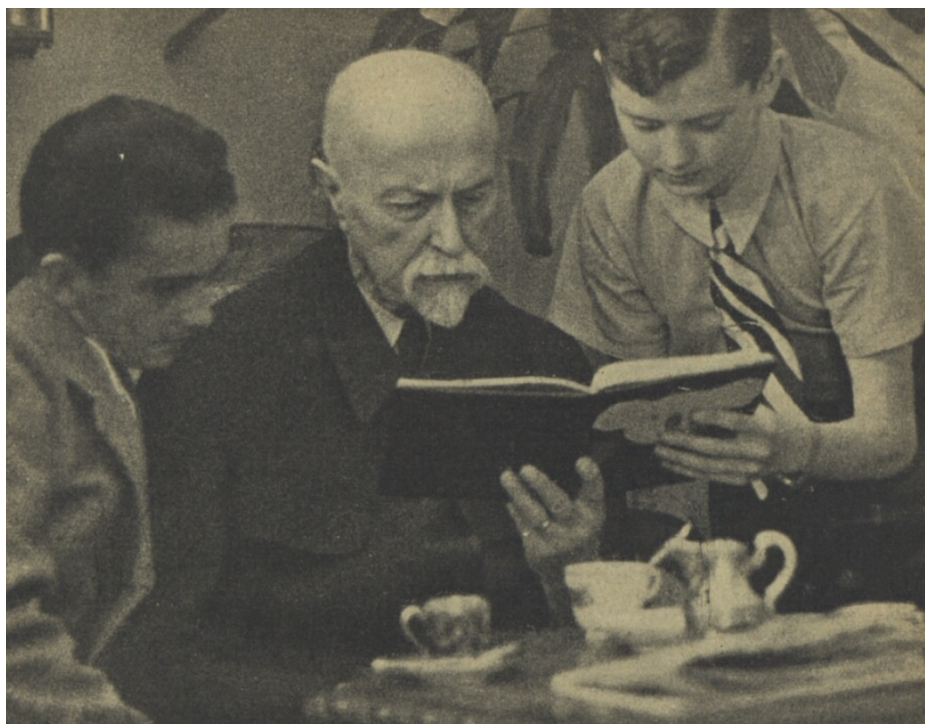
Jaroslava Novotného (1903–1976) lze považovat za zakladatele a klíčového průkopníka školní kinematografie na našem území. S filmem jako nástrojem vzdělávání začal systematicky pracovat v roce 1932 po svém nástupu na zlínskou Masarykovu pokusnou školu měšťanskou a záhy dostal díky propojení s profesionálními filmaři příležitost vytvářet i vlastní výukové snímky. Za svoji mnohaletou kariéru natočil desítky filmů, napříč odlišnými politickými režimy obětavě pracoval pro rozvoj školního filmu a vyškolil řadu následovníků.

Do dějin české kinematografie se Novotný zapsal nejenom vlastní tvůrčí činností a nápaditým zpracováním nejrůznějších učebních témat, ale i množstvím doprovodných aktivit. Díky nim se i za značně svízelných historických okolností zasloužil o vzdělávání a výchovu nových generací.

Doporučené využití pracovního listu: výuka dějepisu, zejména témata školství a kultury v prvorepublikovém a protektorátním období, společenská a politická role kinematografie, propojení hospodářského a vzdělávacího sektoru v Československu, dopady 2. světové války na tvůrčí činnost; práce ve skupinách.

I/

Vývoji filmařské kariéry Jaroslava Novotného v oblasti školní kinematografie významně napomohla jeho práce pro organizaci Dorostu Československého Červeného kříže, která se v období tzv. první republiky starala o zdravý rozvoj mládeže z hlediska tělesného, duševního a mravního. Vzájemná spolupráce započala v roce 1937, kdy se Novotnému a zaměstnancům zlínského Filmového ateliéru Baťa (FAB) naskytla příležitost natočit pro školy i širokou veřejnost filmy o prvním československém prezidentovi T. G. Masarykovi na sklonku jeho života. Webová aplikace *Zlínský film* nabízí řadu informací o tomto projektu a jeho důležitosti pro prvorepublikový školní film.

Záběr z filmu Poslední léto TGM, který zobrazuje prezidentovy společné chvíle s jeho vnuky.

Úkoly:

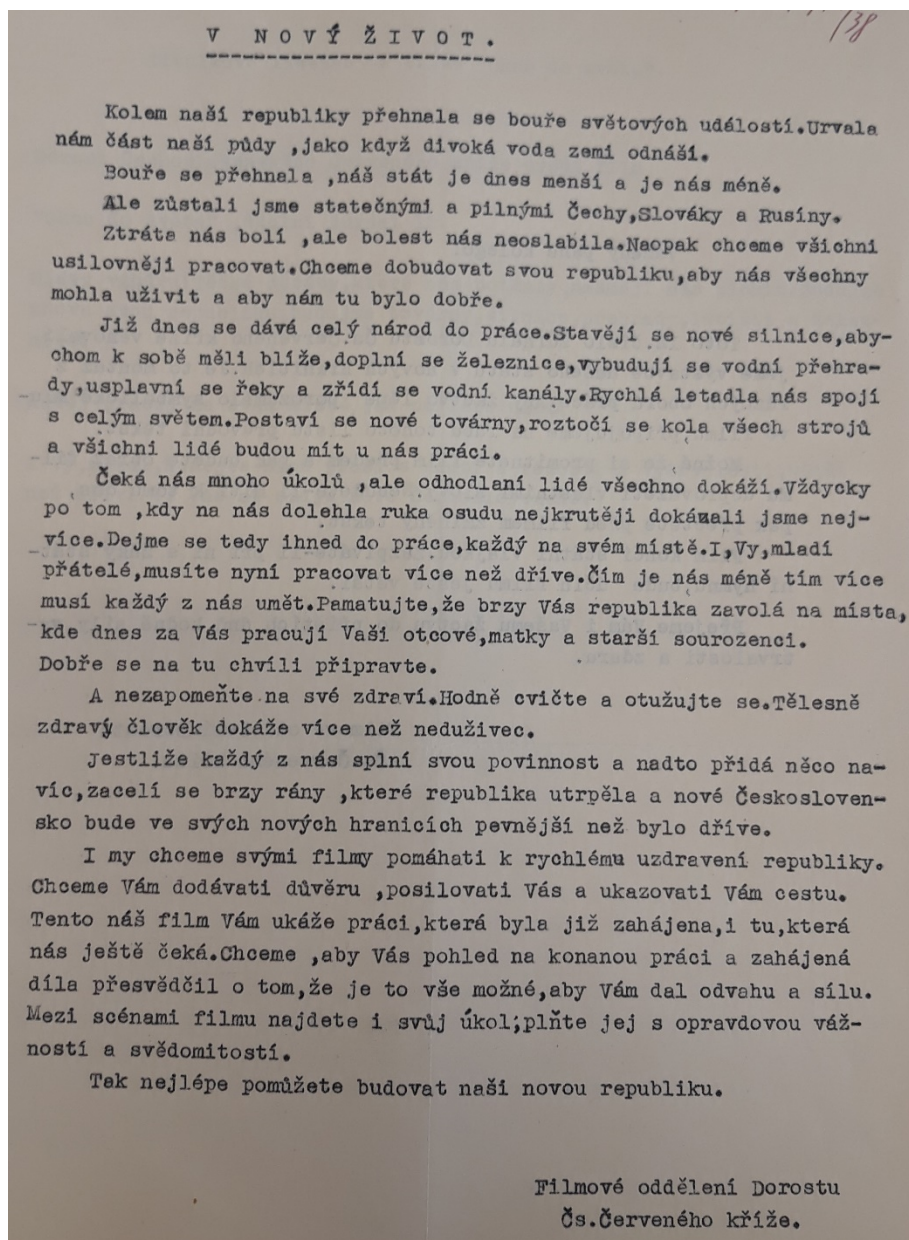
Ve webové aplikaci *Zlínský film* si vyhledejte údaje o okolnostech vzniku filmů o TGM. Vypátrejte, které osobnosti se podílely na jejich výrobě a jaké bylo jejich pracovní zázemí. Na základě nalezených informací se poté pokuste odhadnout, jaká byla jejich úloha při filmovém zachycení života a práce TGM.

Kolik filmů o Masarykovi z celého projektu nakonec vzniklo? Přečtete si popis jejich obsahů a vlastními slovy zrekapitulujte, na co se jednotlivé tituly zaměřovaly. Zkuste se zamyslet, v čem si byly podobné a čím se od sebe odlišovaly. Jak mohly tyto filmy podle vás napomoci při výuce ve školách a posílení morálky žáků a studentů v nejistém společensko-politickém klimatu?

Dohleďte v aplikaci, jaké další filmy Novotný pro Čs. Červený kříž natočil. Pečlivě si přečtete jejich popisy, které odhalují jejich různá zaměření. Jaká obecná témata tyto snímky nejčastěji zpracovávaly? V čem mohl spočívat zájem Novotného i Červeného kříže, aby se s těmito tématy mládež seznamovala ve školním prostředí prostřednictvím filmu?

II/

Kariéru Jaroslava Novotného ovlivnily velké dějinné zlomy. Nejvýraznějším historickým mezníkem byla tzv. mnichovská dohoda, kterou v září 1938 podepsali na konferenci v Mnichově zástupci čtyř světových mocností (Adolf Hitler za Německo, Neville Chamberlain za Velkou Británii, Édouard Daladier za Francii a Benito Mussolini za Itálii). Dohoda bez účasti československé vlády postupovala značné domácí pohraniční území hitlerovskému Německu a znamenala začátek krátkého období tzv. druhé republiky, na něj navázalo vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939.

Znění textu „V nový život“, vypracovaného coby doplněk ke školnímu žurnálu Okno do světa č. 12 a rozesílaného filmovým oddělením Dorostu Čs. Červeného kříže učitelům ve školách.

Úkoly:

Ve webové aplikaci *Zlínský film* si přečtěte třetí část Novotného příběhu s názvem „Situace po Mnichovu“ a prostudujte si text „V nový život“, který je součástí pracovního listu.

(1) Jak změnily důsledky tzv. mnichovské dohody podmínky pro výrobu vzdělávacích filmů? Jak se proměnila osobní i profesní situace Jaroslava Novotného po zřízení Protektorátu Čechy a Morava?

(2) Jakým způsobem se mohly náhlé změny v politických poměrech promítat do umělecké tvorby, která vyžaduje dlouhý čas na přípravu i na samotné natáčení? Příběh zmiňuje několik Novotného filmů, jež se staly trnem v oku úředníkům, zastupujícím nový režim. Zkuste se zamyslet, proč promítání právě těchto snímků úřadům vadilo. Čelili čeští umělci z literárního, divadelního nebo výtvarného světa obdobným problémům jako Novotný?

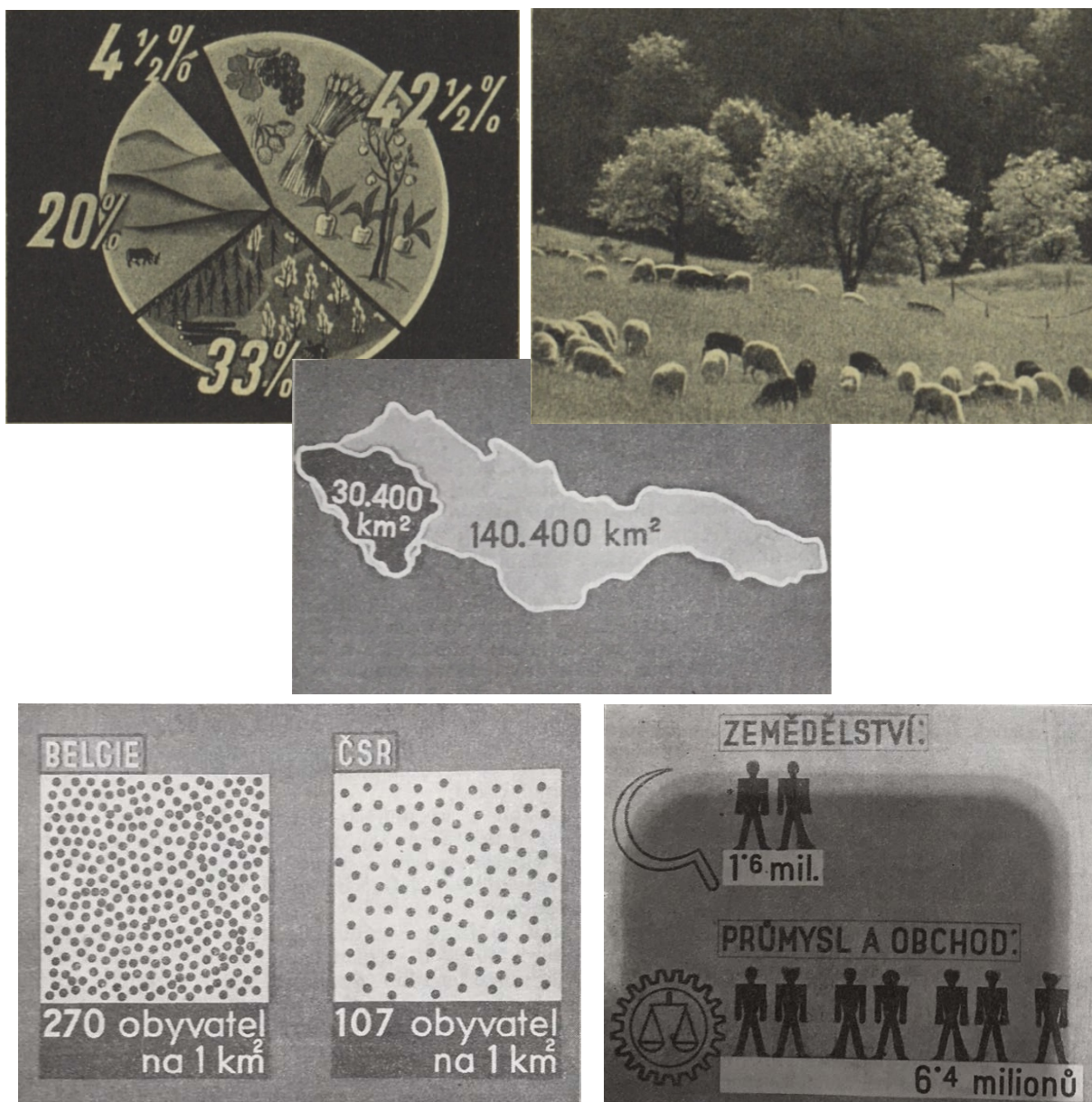
(3) Při čtení filmových mezititulků v *Okně do světa* č. 12 a textu „V nový život“, který měl během sledování filmu předčítat učitel ve třídě, lze zřetelně vidět, jak Novotný otevřeně apeloval na žactvo. Které slovní obraty při oslovování mládeže Novotný volil a proč? Bylo jejich smyslem podnícení nějakých konkrétních hodnot u studentů?

III/

Významnou pomoc při tvorbě zlínských školních filmů představovala spolupráce se zaměstnanci Filmového ateliéru Baťa (známý pod zkratkou FAB), zřízeného obuvnickým koncernem v polovině 30. let na území nedaleké obce Kudlov, a technika, jíž byl ateliér vybaven. Pracovníci oddělení kresleného grafu byli schopni do filmů začlenit animované záběry. Jejich prostřednictvím pak mohli tvůrci zvyšovat vzdělávací potenciál konkrétního školního filmu.

Nahoře: záběry z vlastivědného snímku Čechy a Morava (1939) s použitou kreslenou vložkou (vlevo).
Dole: animace v zeměpisném filmu Belgie (1936), určená k výkladu o obyvatelstvu nebo rozloze země.

Úkoly:

Pečlivě prozkoumejte ilustrativní obrázky ze školních filmů *Čechy a Morava* a *Belgie*, při jejichž realizaci Novotný využil možností kresleného grafu FAB.

(1) Proč filmaři využívali animované postupy ve školních filmech? Co všechno mohli žáci možnost dozvědět prostřednictvím vizuálních informací?

(2) Jaké podle vás byly výhody a nevýhody použití kresleného grafu pro vzdělávací účely? Pro výuku kterých předmětů byste považovali užití kresleného grafu za vhodnou a proč?

(3) Na základě vlastních zkušeností s reklamními spoty uváděnými v kině, televizi nebo na internetových platformách se zkuste zamyslet nad využitím animace v současných reklamních sděleních. Pro propagaci jakých výrobků spoléhají dnešní reklamy na animované vsuvky? Snaží se nás tyto záběry rovněž nějakým způsobem poučit? Pokud ano, za jakým účelem?